

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lina Lu

Begreppet 'klimatflykting'
- en undersökning av de doktrinära ståndpunkterna
av begreppets definition och betydelse

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: VT2021

Innehåll

SUMMARY	4
SAMMANFATTNING	6
FÖRKORTNINGAR	8
1. INLEDNING	9
1.1. Bakgrund: 'klimatflykting'- begreppet och dess förekomst	9
1.2. Syfte	9
1.3. Frågeställning	10
1.4. Avgränsning	10
1.5. Metod och material	10
1.6. Forskningsläge	11
1.7. Disposition	12
2. BEGREPPET 'KLIMATFLYKTING'	13
2.1. Begreppets erkännande	13
2.2. Varför behövs begreppet klimatflykting?	13
3. FÖRHÅLLET MELLAN BEGREPPET KLIMATFLYKTINGAR OCH FLYKTINGKONVENTIONEN	15
4. DOKTRINÄRA STÅNDPUNKTER RÖRANDE BEGREPPET KLIMATFLYKTINGAR	18
4.1. Begreppet klimatflyktingar och tvångsmigrationens multi-kausala natur	18
4.2. Begreppets geografiska avgränsning	21

5. GRÄNSDRAGNINGEN VID BEGREPPET KLIMATFLYKTING; EXEMPEL FRÅN BANGLADESH	24
6. ANALYS	27
7. SLUTSATS	31
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33-35

Summary

The climate change and forced migration nexus is a relatively novel field in international law. This nexus has however, attracted much attention in legal doctrine. At present there are no regulations regarding this matter in international refugee law, despite the fact that climate change is expected to become one of the main drivers of forced migration. In order to accommodate the increasing need of legal protection for climate related displacement, it has been suggested that the term 'climate refugee' should constitute the foundation which rights can flow from. This essay aims to examine the doctrinal views on the term climate refugee.

The term climate refugees is not acknowledged in international refugee law since the meaning of the term is incompatible with stipulated requirements in The Convention Relating to the Status of Refugees. Because of this, individuals who are forced to migrate due to climate change are not protected by international refugee law.

There have been discussions in doctrine regarding if an inclusion of the term climate refugee in the 1951 Refugee Convention could form an appropriate basis for legal protection. The suggestion has been considered inadequate and difficult to implement, since climate related displacement differs from the type of displacement that the 1951 Refugee Convention refers to. In order for a refugee to be acknowledged of their status, the refugee must have fled across an international border due to well- founded fear of persecution. These requirements have proven to be difficult to apply to climate related displacement. The reasons behind are that climate change lacks a direct connection with the grounds for protection, and because most cases of climate related displacement is predicted to be internal.

Usage of the term climate refugee has been criticised since it indicates a direct correlation between climate change and displacement. Displacement in general is multi- causal, meaning that even in cases of climate related displacement there are multiple reasons behind the decision to leave. Advocates for the usage of the term climate refugee deem the term 'refugee' somewhat obsolete, partly due to the 1951 Refugee Convention. The current situation for many refugees is that they have to manage climate change, using the term climate refugee and establishing in doctrine would thus be a step in the right direction. Furthermore, advocates of the term climate refugee states that

legal terms generally extends further than the word suggests, the term climate refugee is no exception and should therefore not become subject to a restriction of this sort.

The doctrine have yet to agree whether the term climate refugee is delimited to international refugees or if the term also includes internal refugees. Arguments that favour a delimitation to international refugees emphasises that international refugees are particularly vulnerable to violations of human rights since they are not protected by international refugee law. Internal refugees on the other hand are protected by the *UNCHR Guiding principles on Internal displacement* since the document recognises climate disasters as a ground of protection. These arguments have been criticised, a majority of forced climate migrants are predicted to migrate within the country, thus it is a necessity that internal migrants are included in any term that describes climate migrants. The Guiding principles is a soft- law document, rendering it an inadequate document to rely on if it has not been incorporated into national laws.

Case studies from Bangladesh have shown that delimiting the term climate refugee is particularly difficult when severe poverty, famine and other social strains are involved. Usage of the term climate refugee in these cases can prove to become both precarious and arbitrary. The case studies indicate that forced migration and long term displacement is dependant on severe difficulties to obtain an acceptable living standard, rather than climate disasters.

The vast majority of climate related forced migration is expected to be domestic. Therefore, international authorities such as the United Nations ought to aid vulnerable countries with incorporating The Guiding Principles into national law. The Guiding Principles treats, unlike the 1951 Refugee Convention, refugee status in three stages; preventive measures, reaktive measures and rebuilding measures.

The meaning of the term climate refugees is widely debated in doctrine. The outer limitations of the term is defined by most as international or internal forced migration due to climate related events. Doctrine has agreed upon that the term currently exists in a legal void, a void that needs to be adressed if the legal rights of forced climate migrants are ever to emerge.

Sammanfattning

Sambandet mellan klimatförändringarna och tvångsmigration är ett relativt nytt, men väl utforskat område inom den juridiska forskningen. I nuläget finns det inga folkrättsliga bestämmelser som reglerar sambandet, trots att verkningarna av klimatförändringarna förväntas driva, och har drivit, ett stort antal människor på flykt. För att kunna utveckla ett adekvat juridiskt skydd för denna grupp har det föreslagits att gruppen ska benämnas 'klimatflyktingar' och att begreppet 'klimatflykting' ska utgöra grunden för det folkrättsliga skyddet. Uppsatsen syfte är att undersöka ställningstaganden kring begreppet klimatflykting genom att studera folkrättslig doktrin.

Begreppet klimatflyktingar saknar folkrättsligt erkännande då begreppets innebörd inte är förenligt med de krav som framställs i flyktingkonventionen. Flyktingkonventionen är det huvudsakliga folkrättsliga instrument som styr flyktingdefinitionen, vilket innebär att de som flyr på grund av klimatrelaterade orsaker inte kan förväntas begagna sig av det skydd som omfattar till exempel politiska flyktingar.

Inom doktrinen har det diskuterats om ett införande av begreppet klimatflykting i flyktingkonventionen är ett lämpligt tillvägagångssätt för att utveckla det juridiska skyddet för de som drivits på klimatrelaterad tvångsmigration. Förslaget har ansetts vara inadekvat och svårt att genomföra på grund av att klimatrelaterad flykt skiljer sig markant från den typen av flykt som åsyftas i flyktingkonventionen. För att flykting ska erkännas sin flyktingstatus enligt flyktingkonventionen måste det vara fråga om gränsöverskridande flykt på grund av välgrundad fruktan för förföljelse. Kraven har visat sig svåra att applicera på klimatrelaterad tvångsmigration eftersom klimatrelaterad flykt förväntas ske inom landsgränserna. Dessutom saknar klimatpåverkan ett direkt samband med förföljelsegrunderna.

Användandet av begreppet klimatflykting har kritiserats på grund av att det indikerar att det finns en direkt korrelation mellan klimatförändringar och tvångsmigration. Tvångsmigration är multi-kausalt, vilket innebär att det finns flera bakomliggande faktorer även i de fall där det är fråga om klimatrelaterad tvångsmigration. Förespråkare för användandet av begreppet klimatflykting belyser att flyktingbegreppet är för stelbent och inaktuellt då flyktingskapet i dagsläget även inkluderar klimatrelaterad flykt. Användandet och en etablering av begreppet klimatflykting vore således ett

steg i rätt riktning. Vidare har juridiska begrepp oftast en innebörd som sträcker längre än ordalydelsen, argumentet att begreppet klimatflykting inte fångar den multi-kausala aspekten av tvångsmigration bör därför inte utgöra ett hinder för begreppets användande.

De doktrinära åsikterna går isär rörande frågan om begreppet klimatflykting endast ska omfatta personer som korsar en internationell landsgräns, eller om begreppet även inkluderar internflyktingar. Förespråkare av det förstnämnda anser att de som bedrivs på internationell, klimatrelaterad tvångsmigration är särskilt utsatta då de saknar folkrättslig skydd enligt flyktingkonventionen. De tvångsmigranter som flyr inom landet omfattas av *UNCHR Guiding principles on Internal displacement* och kan således tillgodogöra sig ett visst juridiskt skydd eftersom dokumentet inkluderar internflykt på grund av klimat- och miljökatastrofer. Argumentet har kritiserats då The Guiding Principles är ett soft law- instrument och därmed inte att likställas med bindande folkrättsliga konventioner.

Gränsdragningen vid begreppet klimatflykting kan bli särskilt svår i de fall där missförhållanden som fattigdom och svält har en lika stor betydelse för tvångsmigrationen. Att använda begreppet klimatflykting i detta fall kan därför anses vanskligt och godtyckligt. Det har i fallstudierna lyfts fram att tvångsmigrationen i landet främst beror på andra missförhållanden än klimatrelaterade katastrofer.

Då majoriteten av all klimatrelaterad tvångsmigration kommer att ske inom landsgränserna bör folkrättsliga organ verka för att The Guiding Principles införs som lag i särskilt utsatta länder för att stärka internflyktingarnas skydd. Dokumentet behandlar, till skillnad från flyktingkonventionen, flyktingskapet i tre stadier; förebyggande åtgärder, reaktiva åtgärder och återuppbyggande åtgärder.

Frågan om innebörden av begreppet klimatflykting är vida omtvistat, begreppets yttre gränser definieras av de flesta som internationell eller intern tvångsmigration på grund av klimatrelaterade orsaker. De doktrinära åsikterna är dock ense om att begreppet för närvarande existerar i ett juridiskt tomrum. Detta behöver åtgärdas om tvångsmigranter som flyr på grund av klimatrelaterade orsaker ska kunna tillägna sig ett folkrättsligt skydd i framtiden.

Förkortningar

FN- Förenta Nationerna

IOM- International Organization for Migration

UNHCR- United Nations High Commissioner for Refugees

1. Inledning

1.1. Bakgrund: begreppet 'klimatflykting' och dess förekomst

'Klimatflykting' är ett begrepp som används av välgörenhetsorganisationer, medier och inom doktrin för att beskriva flyktingar som flyr från sina hem på grund av klimatrelaterade orsaker. Begreppet har använts av bl.a. Rädda Barnen och Naturskyddsföreningen i termer som beskriver tvångsmigrationen som ett resultat av klimatförändringarna.¹² Inom doktrinen har begreppet studerats mer ingående, klimatflyktingar som begrepp och grupp har getts en mer vidlyftig framställning i jämförelse med de definitioner som kan hittas hos till exempel olika välgörenhetsorganisationer. Det har framförts kritik inom doktrinen mot att etablera begreppet klimatflyktingar och definiera denna grupp på det sätt som har beskrivits. Detta eftersom det sällan handlar om att klimatförändringarna "producerat" en särskild grupp flyktingar. Händelserna som ger upphov till flykt är ofta flera och sammanlänkade, varför det blir svårt att tillskriva klimatförändringar som enskild anledning till att människor drivs på flykt.³ Parallellt med kritiken finns förespråkare av ett erkännande av begreppet klimatflyktingar. Flyktingbegreppet har reviderats förr och fortfarande är väl etablerat, vilket medför att erkännandet av en ny flyktinggrupp kan leda till ett förbättrat juridiskt skydd för de som helt eller delvis flyr på grund av klimatrelaterade orsaker.⁴

1.2. Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka hur doktrinen tar ställning till begreppet klimatflykting.

Framställningen är uppdelad i fyra delar där den första delen kort behandlar begreppets erkännande

¹ Naturskyddsföreningen. "Ändrat klimat driver människor på flykt". *Naturskyddsföreningen*. <https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/andrat-klimat-driver-manniskor-pa-flykt> [Hämtad 2021-04-13].

² Rädda Barnen. "Så ser situationen ut för klimatflyktingar 2020". *Rädda Barnen*. https://www.raddabarnen.se/stod-oss/klimatkrisen/klimatflyktingar/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab2000b475fe4a346ff6e21348cb0447ddb2927739c04a2871a7a8c5d60ec0d8ae956808af7c468d143000c8414f8dd3a4a3dff436e9191aaf345551448ee2d198e61267d25f949b7a9aa7515449a74631eae5655f90634b1cd6a [Hämtad 2021-04-13].

³ Mayer, Benoit. "Who are climate refugees?". I Behrman, S. och Avidan, K. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* New York: Routledge, 2018. s. 94.

⁴ Behrman, Simon och Avidan, Kent. "Setting the scene". I Behrman, S. och Avidan, K. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* New York: Routledge, 2018. s. 10-11.

inom folkrätten och varför det anses finnas ett behov av ett sådant begrepp. Andra delen av framställningen behandlar begreppet klimatflykting genom att ge en överblick över de ståndpunkter som finns. Denna del kommer behandla hur doktrinen förhåller sig till huruvida begreppet klimatflykting ska omfatta endast de flyktingar som korsar en internationell landsgräns, eller om även internflyktingar ska omfattas. Framställningens tredje del kommer att jämföra begreppet klimatflyktingar med flyktingdefinitionen från flyktingkonventionen. Den fjärde och sista delen exemplifierar de svårigheter som finns med begreppet klimatflykting genom att redogöra för fallstudier från Bangladesh.

1.3. Frågeställning

För att uppnå uppsatsens syfte kommer tre frågeställningar besvaras. Den första frågan behandlar hur doktrinen förhåller sig till begreppet klimatflyktingar. För att jämföra begreppet klimatflyktingar med mer vedertagna flyktingdefinitioner kommer begreppet jämföras med definitionen i flyktingkonventionen under frågan hur begreppet klimatflykting förhåller sig till flyktingkonventionens definition om vem som kan anses vara en flykting. Den sista frågan behandlar vilka svårigheter som kan förekomma då begreppet klimatflyktingar sätts i kontext, med särskild inriktning på de gränsdragningsproblem som kan uppkomma vid kategorisering av flyktingar. Sistnämnda fråga kommer att behandlas genom att studera exempel från Bangladesh.

1.4. Avgränsning

Folkrätt och internationell flyktingrätt är ett omfattande rättsområde. Framställningen kommer fokusera på hur doktrinen har ställt sig till begreppet klimatflykting samt hur begreppet förhåller sig till den vedertagna flyktingdefinitionen i flyktingkonventionen. De svårigheter som finns med att urskilja gruppen klimatflyktingar från andra typer av flyktingar kommer även att tas upp. Jämförelsen kommer dock inte närmare beröra grunderna för annan typ av flykt.

1.5. Metod och material

För att besvara frågeställningarna har en rättsdogmatisk metod använts för att utreda rättsläget. Utgångspunkten för en rättsdogmatisk metod utgår från de allmänt accepterade rättskällorna, vilka

omfattas av lagstiftning, praxis, lagförarbeten och doktrin.⁵ Begreppet klimatflykting är ännu inte etablerat inom juridiken och folkrätten, varför framställningen fokuserar på att undersöka frågan med hjälp av doktrin. Metoden anses vara lämplig eftersom den rättsdogmatiska metoden har två grundläggande uppgifter; att beskriva och analysera gällande rätt.⁶ I framställningen av hur begreppet klimatflyktingar förhåller sig till flyktingdefinitionen i flyktingkonventionen kommer ett *de lege lata*⁷- perspektiv användas, då denna del syftar till att beskriva gällande rätt genom att behandla folkrättsliga bestämmelser. I resterande del av uppsatsen kommer ett *de lege ferenda*⁸- perspektiv antas, då denna del av uppsatsen syftar till att behandlar diskussioner inom doktrin om hur rätten bör vara. I den analytiska delen av uppsatsen kommer ett *de lege ferenda*- perspektiv antas, då möjliga lösningar på de svårigheter som framställs kommer diskuteras.

För att ta fram aktuell statistik har siffror och information från källor som UNHCR och IOM använts. Uppsatsen i sin helhet kommer anta ett internationellt perspektiv eftersom frågeställningarna behandlar begreppet klimatflyktingar i en folkrättslig kontext. Det internationella perspektivet är särskilt lämpligt eftersom uppsatsen i sin helhet behandlar internationella regleringar.

1.6. Forskningsläge

Klimatförändringarnas verkningar på tvångsmigration är ett relativt väl utforskat område inom folkrätten. Det rättsliga förhållandet mellan klimatflyktingar som flyr över en internationell landsgräns och de folkrättsliga bestämmelser som reglerar flyktingars rättigheter har varit ett aktuellt ämne sedan det konstaterats att antalet flyktingar kommer att öka drastiskt i takt med klimatförändringarna. Det råder delade meningar om en etablering av begreppet klimatflyktingar kommer kunna lägga grunden för ett tillfredsställande skydd för denna grupp flyktingar. Trots delade meningar är doktrinen ense om att gruppen behöver tillförsäkras någon typ av folkrättsligt skydd, om detta skydd kommer att

⁵ Kleinman, Jan. "Rättsdogmatisk metod". I Nääv, Maria och Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur. 2018. s. 21.

⁶ Olsen, Lena. "Rättsvetenskapliga perspektiv". SvJT. 2004. s. 116. <https://svjt.se/svjt/2004/105>. [Hämtad 2021-05-13].

⁷ Oxford Reference. "de lege lata". Oxford University Press. <https://www-oxfordreference-com.ludwig.lub.lu.se/view/10.1093/oi/authority.20110803095708386>. [Hämtad 2021-05-24].

⁸ Oxford Reference. "de lege ferenda". Oxford University Press. <https://www-oxfordreference-com.ludwig.lub.lu.se/view/10.1093/oi/authority.20110803095708384>. [Hämtad 2021-05-24].

utformas med begreppet klimatflykting som grund återstå att se.

1.7. Disposition

Uppsatsen inledande kapitel introducerar ämnet klimatflykt och presenterar syftet med uppsatsen samt de frågeställningar som kommer att behandlas. Det inledande kapitlet syftar även till att avgränsa frågeställning och material, presentera den metod som kommer att användas för att besvara frågeställningarna, samt redogöra för valt perspektiv och nuvarande forskningsläge. I uppsatsens andra kapitel följer en kort framställan om begreppets erkännande inom folkrätten och varför begreppet klimatflykting behövs. Det tredje kapitlet behandlar frågan om hur begreppet klimatflykting förhåller sig till flyktingkonventionen. Fjärde kapitlet ger en överblick över de centrala ståndpunkterna inom doktrinen rörande begreppet klimatflykting. I samma kapitel behandlas frågan om en klimatflykting måste korsa en internationell landsgräns för att benämnas som en klimatflykting, eller om även interna klimatflyktingar omfattas av begreppet. Därefter följer kapitel fem som exemplifierar de svårigheter som finns med gränsdragningen av vem som kan definieras som klimatflykting genom att ta upp fallstudier från Bangladesh. Kapitel sex innehåller en analys av den diskussion som förts kring begreppet klimatflykting. Vidare innehåller sjätte kapitlet en analys av frågan om det finns några öppningar i nuvarande folkrättsliga bestämmelser och instrument som kan inrymma gruppen klimatflyktingar. Uppsatsen avslutas med kapitel sju där slutsats och resultat presenteras.

2. Begreppet 'klimatflykting'

2.1. Begreppets erkännande

Det är värt att notera att begreppet 'klimatflykting' saknar juridiskt erkännande inom folkrätten.⁹ Enligt FN:s flyktingkonvention från 1951 och tilläggsprotokollet från 1967 (flyktingkonventionen) ska termen 'flykting' appliceras på de personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning. Denna fruktan ska i sin tur vara orsaken till att personen i fråga inte önskar eller kan söka skydd i sitt hemland.¹⁰ Det som inbegrips i begreppet klimatflykting ryms således inte inom den vedertagna definitionen av flyktingbegreppet.¹¹

2.2. Varför behövs begreppet 'klimatflykting'?

Statistik från UNHCR visar att det år 2019 var närmare 80 miljoner människor på flykt från sina hem på grund av konflikter, förföljelse eller andra allvarliga missförhållanden. Av dessa missförhållanden utgör klimatförändringar en av orsakerna till att människor blir tvungna att lämna sina hem¹². Dock är klimatförändringar i sig inte en erkänd skyddsgrund som flyktingar kan hävda för att tillägna sig de rättigheter som annars tillfaller en person som flyr till exempel på grund av väpnade konflikter i hemlandet.¹³ Detta kan förklaras med att klimatflyktingar inte kan kategoriseras som flyktingar enligt flyktingkonventionen, samtidigt som de inte är skyddade enligt den internationella humanitära rätten eftersom de inte kan räknas som offer för väpnade konflikter.¹⁴

⁹ Atapattu Anopama, Sumudu. "A new category of refugees?". I Behrman, Simon. och Avidan, Kent. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 36.

¹⁰ UNHCR. *Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning*. Stockholm: Norstedts juridik. 1996. Kap 1 p. 28 och kap. 2 p. 34.

¹¹ Atapattu Anopama, Sumudu. "A new category of refugees?". I Behrman, Simon. och Avidan, Kent. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 40-41.

¹² UNHCR. *Global trends- Forced displacement in 2019*. Köpenhamn, 2020. <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> [Hämtad 2021-04-13]. s. 2, 11.

¹³ Behrman, Simon och Avidan, Kent. *Facilitating the resettlement and rights of climate refugees*. New York: Routledge. 2018. s. 44.

¹⁴ Ibid. s. 46.

För att kunna utveckla ett adekvat juridisk skydd är det av vikt att lämplig terminologi används för att erkänna de tvångsmigranter som flyr på grund av klimatrelaterade orsaker. Begreppet klimatflykting används för närvarande som en deskriptiv term, vilka i regel inte har någon juridisk betydelse för den tilltänkta bäraren av rättigheterna. För att kunna göra framsteg i utvecklandet av rättigheter rörande klimatrelaterad flykt måste det finnas en legal term som kan utgöra basen för de rättigheter som för närvarande saknas inom folkrätten. Juridisk förankrade definitioner har även fördelen att de är bindande för stater på ett sätt som deskriptiva termer inte är.¹⁵

Det finns följaktligen ett oreglerat område inom folkrätten. Människor som flyr på grund av klimatrelaterade orsaker kan inte, eller har väldigt begränsade möjligheter till, att söka asyl. Problemet består delvis av att flyktingdefinitionen har blivit rigid då definitionen inte har utvecklats i takt med att ytterligare orsaker till flykt har uppkommit. Detta medför att tolkningen av flyktingskap har tolkats snävt.¹⁶ En del av problematiken har ansetts grunda sig i att flyktingfrågan i princip ägs UNHCR, vilka även äger rätten att definiera vem som anses vara flykting. Resultatet av detta är att många flyktingar blir exkluderade från det internationella skydd som utvecklats. Flyktingskapet har utvecklats sedan flyktingkonventionen trädde i kraft 1951, men så länge definitionen av vem som anses vara flykting inte utvecklas i samma takt så kommer vissa tvångsmigranter vara skyddslösa.¹⁷

¹⁵ Burkett, Maxine. "Justice and climate migration- The importance of nomenclature in the discourse on twenty-century-mobility". I Behrman, Simon. och Avidan, Kent. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 74.

¹⁶ Behrman, Simon och Avidan, Kent. *Facilitating the resettlement and rights of climate refugees.* s. 46.

¹⁷ Ibid. s. 48.

3. Förhållandet mellan begreppet klimatflykting och flyktingkonventionen

För att definiera 'klimatflykting' som begrepp och grupp har ett utvidgande av flyktingkonventionen till att även inkludera klimatrelaterad flykt diskuterats.¹⁸ Ett av argumenten mot ett sådant inkluderande av begreppet klimatflyktingar på folkrättslig nivå grundar sig på att begreppet inte uppfyller de krav som ställs upp i flyktingkonventionen.¹⁹ En flykting definieras enligt flyktingkonventionen som en person som

[...] i anledning av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning befinner sig utanför det land, vari han är medborgare, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att begagna sig av sagda lands skydd, eller den som, utan att vara medborgare i något land, till följd av händelser som förut sagts befinner sig utanför det lands skydd, eller den som, utan att vara medborgare i något land, till följd av händelser som förut sagts befinner sig utanför det land, vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att återvända dit.²⁰

Kravet på att tvångsmigranten har korsat en internationell landsgräns begränsar flyktingkonventionens tillämplighet, då merparten av förväntad klimatrelaterad tvångsmigration kommer att ske inom landsgränserna²¹. Begränsningen leder till att majoriteten av dessa tvångsmigranter inte kommer omfattas av konventionen.²² Flyktingar enligt flyktingkonventionen erhåller internationellt skydd på grund av att de närmast permanent inte kan begagna sig av rättigheterna i ursprungslandet, samt på grund av att internflykt inte är ett alternativ. För tvångsmigranter som flytt på grund av klimatrelaterade orsaker är fallet snarare att det skydd som erbjuds i ursprungslandet är tillfälligt satt ur spel, samtidigt som alternativet att förflytta sig inrikes oftast är genomförbart. I de få fall klimatrelaterad flykt sker över internationella landsgränser är det

¹⁸ Cournil, Christel. "The protection of 'environmental refugees' in international law". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press. 2011. s. 359.

¹⁹ McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law". Oxford: Oxford University Press. 2012. s. 42.

²⁰ UNHCR. *Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning*. kap. 2. p. 34.

²¹ Cournil, Christel. "The inadequacy of international refugee law in response to environmental migration". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. s. 103.

²² McAdam, Jane. s. 43

mer troligt att flykten klassificeras som "frivillig" flykt på grund av att alternativet till internflykt fortfarande finns i ursprungslandet. Då det sannolikt finns en aspekt av frivillighet bakom internationell klimatrelaterad flykt uppfylls inte de krav som stipuleras i flyktingkonventionen även när flykten skett över en internationell landsgräns.²³

Utöver detta finns det svårigheter att karaktärisera klimatförändringar som förföljelse. Förföljelse innebär en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter, antingen på grund av att kränkningen som sådan är allvarlig, eller på grund av att flera på varandra följande mindre allvarliga kränkningar tillsammans kan utgöra en allvarlig kränkning. Även om klimatpåverkan kan vara skadlig, rentav dödlig i vissa fall, så kan effekterna inte kategoriseras som förföljelse enligt de krav som ställts upp av folkrätten.²⁴ För att det ska vara fråga om förföljelse måste även utövaren av förföljelsen kunna identifieras, vilket inte är praktiskt genomförbart på grund av det inte går att utröna vilka som är de ansvariga aktörerna.²⁵ Skulle verkningarna av klimatförändringarna räknas som förföljelse uppfylls ändå inte kravet på att förföljelsen ska ha skett på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politisk åskådning. Svårigheten ligger i det faktum att verkningarna av klimatförändringarna inte tar hänsyn till människors bakgrund eller åskådningar.

Klimatförändringarnas verkningar drabbar vissa områden hårdare än andra på grund av länders resurser och geografi, denna utsatthet kan dock inte anses ske på grund av befolkningens ras eller nationalitet.²⁶

För att utvidga definitionen av flykting i flyktingkonventionen till att inkludera begreppet klimatflykting har det inom doktrinen föreslagits att "miljögrundad förföljelse" ska utgöra en grund för flyktingskap.²⁷ Detta motiveras med att särskilt utsatta folkslag, som ursprungsbefolkning, historiskt sett har blivit utsatta för systematisk exploatering av mark som ur historisk synpunkt har tillhört och brukats av urinvånare. På samma sätt ska invånare som förlorat livsnödvändiga

²³ Cournil, Christel. "The inadequacy of international refugee law in response to environmental migration". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. s. 104.

²⁴ McAdam, Jane. s. 43.

²⁵ Ibid. s. 45.

²⁶ Ibid. s. 46.

²⁷ Cournil, Christel. "The inadequacy of international refugee law in response to environmental migration". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited. 2017. s. 102.

naturresurser till multinationella företag kunna hävda att de utsatts för “miljögrundad förföljelse”.²⁸ Förslaget har visat sig vara problematiskt eftersom välgrundad fruktan för förföljelse förutsätter, utöver förföljelsegrunderna som nämnts ovan, både effekt och uppsåt. För att hävda förföljelse måste det därmed kunna visas att aktören i fråga hade ett uppsåt att skada de drabbade. Klimatförändringar kan förvisso anses bero på aktivt handlande, men det innebär inte nödvändigtvis att handlingarna som lett till klimatförändringarna utfördes med ett skadeuppsåt. Att försöka passa in begreppet klimattflyktingar på detta sätt i flyktingkonventionen blir därför närmast omöjligt, då det blir ytterst svårt att styrka ett sådant uppsåt.²⁹

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid. s. 103.

4. Doktrinära ståndpunkter rörande begreppet klimatflykting

4.1. Begreppet klimatflyktingar och tvångsmigrationens multi-kausala natur

Inom doktrinen har begreppet klimatflykting använts för att beskriva individer som blir tvungna att fly från sina hem på grund av klimatförändringar. Exempel på sådana förändringar är förhöjda vattennivåer, torka och extrema väderlekar.³⁰ Användandet av ordet klimatflykting har dock visat sig vara problematisk i många fall. Problematiken grundar sig delvis i att definitionen vilar på det felaktiga antagandet att det finns en tydlig kausalitet mellan klimatförändringar och tvångsmigration hos enskilda individer.³¹ De som argumenterar för att begreppet klimatflyktingar är missvisande hänvisar till att även om klimatförändringarna har en roll i migrationen så finns i regel flera bakomliggande faktorer till tvångsmigration, vilket gör att det är svårt att använda klimatförändringar som ett enskilt argument för att förklara drivkrafterna bakom enskilda fall av tvångsmigration, eller tvångsmigration i allmänhet.³²

Ytterligare ett sätt att förstå klimatförändringarnas medverkan i tvångsmigration är att belysa det ur ett perspektiv som utgår från samhällsnivå. Samhällen som har större förmåga att anpassa sig till klimatförändringarna kan ha ett mindre behov av att tvångsmigrera, eftersom det finns nog med resurser för att hindra verkningarna. Finns det tillräckligt med resurser i det drabbade området är det således mindre sannolikt att de drabbade väljer att permanent lämna sina hem.³³ Det som flera kritiker av begreppet klimatflyktingar lyfter i sina resonemang är att verkningarna av klimatförändringarna bestäms av redan existerande omständigheter. Socio-ekonomiska aspekter som levnadsstandard, tillgång till utbildning, tillgång till mat och vatten exempel på faktorer som tillsammans med klimatförändringarna avgör om eller när människor flyr från sina hem.

³⁰ Atapattu Anopama, Sumudu. "A new category of refugees?". I Behrman, Simon. och Avidan, Kent. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 36.

³¹ Mayer, Benoit. "Who are climate refugees?". I Behrman, S. och Avidan, K. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 90.

³² Ibid. s. 90-91.

³³ McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law". s. 21-22.

Utöver motstånd från den doktrinära sidan finns det också ett motstånd mot begreppet klimatflykting hos de som är drabbade av klimatförändringarnas verkningar. På stillahavsöarna Kiribati och Tuvalu, två av önationerna som riskerar att permanent hamna under vattenytan på grund av förhöjda havsnivåer, avvisas användandet av klimatflyktingbegreppet både på statlig nivå och enskild nivå. Anledningen till att de inte vill befatta sig med termen är att det ger ett intryck av hjälplöshet och förlorad värdighet, vilket är oförenligt med deras identitet som öbor i Stilla havet.³⁴ Dåvarande presidenten av Kiribati ansåg att begreppet klimatflykting stigmatiserar de som blir drabbade av klimatförändringarna, istället för att rikta uppmärksamheten mot de som har orsakat dem.³⁵ Dessa ståndpunkter sätter fingret på en del av de problem som rör begreppet klimatflykting. Flyktingbegreppet utgår från att en person som flyr känner välgrundad fruktan för förföljelse från sin egen regim³⁶, men så behöver inte vara fallet när det är fråga om klimatflyktingar. I exemplet rörande Kiribati och Tuvalu handlar det om att befolkningen kommer att behöva fly på grund av att andra länders handlingar har gjort deras land obeboeligt. De har i regel inget intresse av att fly från sina egna regimer eftersom hotet kommer utifrån. Detta leder till att klimatflyktingar, vilket har diskuterats innan, formellt sett inte omfattas av flyktingdefinitionen.³⁷

Begreppet klimatflykting kompliceras ytterligare av det faktum att det finns en stor bredd av klimatförändringar som kan påverka migrationen. År 2008 utformades ett ramverk som skulle visa mångfalden av händelser som kan innefattas i begreppet klimatflykting. De scenarion som omnämns är hydro-meteorologiska katastrofer (som exv. översvämningar, orkaner och tyfoner), statligt ledd evakuering, försämrad miljö och långsamtutvecklande katastrofer (som exv. minskad tillgång till vatten), återkommande översvämningar och förhöjda saltnivåer kring kustzoner, mikronationer som riskerar att hamna under vattenytan på grund av höga havsnivåer och ökad risk för konflikt rörande basala tillgångar.³⁸

Ramverket är ett av flera som presenterats för att kunna kategorisera de klimatförändringar som bidrar till klimatflykt. Kategoriseringen tar inte hänsyn till sambanden mellan olika scenarion men

³⁴ Ibid. s. 40-41.

³⁵ Ibid. s. 41.

³⁶ Convention relating to the Status of Refugees, signed at Geneva, in 28 July 1951, art. 1 A 2.

³⁷ McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law". s. 41-42.

³⁸ Ibid. s. 18-19.

fyller funktionen av att visa den bredd som innefattas i olika typer av migration³⁹. Ramverken belyser även bredd som behöver tas hänsyn till när det talas om klimatflyktingar som begrepp. På grund av att begreppet klimatflyktingar är svårdefinierat så har det ansetts att ett införande eller en harmonisering av begreppet inte kommer ge önskad effekt. Från ett politiskt perspektiv är det förvisso användbart, eftersom en enkel och rättfram begreppsdefinition ger en tydligare bild av vilka verkningar klimatförändringarna kan ge upphov till samtidigt som det riktar uppmärksamhet mot klimatförändringarna som helhet.⁴⁰ Debatten riskerar dock att bli snedvriden och felinformerad, om inte sambanden mellan de bakomliggande faktorerna till den globala migrationen tas upp.

Förespråkare av begreppet klimatflykting argumenterar för att fördelarna med begreppet överväger nackdelarna. Nackdelarna består av att termen 'flykting' i klimatflykting är inkorrekt eftersom flyktingbegreppet är reserverat för de som flyr undan förföljelse, samt att ordet 'flykting' på ett missvisande sätt indikerar att migranterna är offer. Det vanligaste argumentet mot användandet av begreppet klimatflykting är dock att begreppet saknar den bredd som är nödvändig för att beskriva den bredd av anledningar som ligger bakom flykten. Detta sägs leda till att det blir missvisande att använda begreppet klimatflykting.⁴¹

Det förstnämnda argumentet bemöts med att termen 'flykting' är en konstruktion som är beroende av politiska överväganden och politiska riktningar. Idén om vem som behöver skydd är ett resultat av gränsdragningar mellan olika grupper, som exempel kan nämnas gränsdragningen mellan vem som kan anses känna välgrundad fruktan och vem som inte kan det. När kodifikationerna av dessa gränsdragningar sedan blir lag finns det en risk för att lagstiftningen blir stelbent eller utdaterad om den inte revideras, vilket är fallet med definitionen i flyktingkonventionen. Definitionen i flyktingkonventionen är utdaterad eftersom den bygger på inaktuella föreställningar om vad flyktingskap innebär, vilket exkluderar tvångsmigranternas rätt till grundläggande folkrättsligt skydd.⁴²

Begreppet klimatflykting har mött motstånd på grund av att begreppet utmålar de drabbade som passiva offer. Argumentet har bemötts med att flyktingbegreppet inte endast är en juridisk

³⁹ Ibid s. 18.

⁴⁰ Ibid. s. 39.

⁴¹ Behrman, Simon och Avidan, Kent. *Facilitating the resettlement and rights of climate refugees*. s. 42

⁴² Ibid. s. 43

konstruktion, utan även en semantisk sådan då termen “flykting” beskriver en person som söker en tillflykt. Det en “klimatflykting” söker efter att en klimat- eller miljökatastrof drabbat dennes hemvist är en just en tillflykt. Således behöver flyktingstermen inte nödvändigtvis innebära att personen i fråga indirekt beskylls för passivitet, då betydelsen av ordet “flykting” snarare implicerar att personen i fråga är aktiv i sitt sökande av tillflykt.⁴³

Att en term har en juridisk definition utesluter inte att dess innebörd sträcker sig längre än ordalydelsen. Begreppet klimatflyktingar har kritiserats för att det inte har det omfång som krävs för att beskriva den multi-kausala aspekten av klimatrelaterad flykt. Juridiska definitioner är i regel mer omfattande i sin innebörd än vad som antyds, vilket även är fallet med begreppet klimatflyktingar. Begreppet bör därför inte avfärdas på grund av att ordet är för endimensionellt, då begreppet omfattar ett centralt ämne som behöver diskuteras.⁴⁴

Att vidhålla att klimatflyktingar för närvarande inte ryms i flyktingbegreppet är ett konstaterande, vilket inte anses vara ett hållbart argument för att de inte bör eller kommer inkluderas i framtiden.⁴⁵ Trots många splittringar i begreppsdefinitionen av ‘klimatflykting’ så kan ett erkännande av begreppet klimatflyktingar, och därmed kategorin klimatflyktingar, bidra till att åtgärda det juridiska vakuum som råder för tillfället. Tvångsmigration är multi-kausalt, vilket gör gruppen “klimatflyktingar” svår att kategorisera. Detta förändrar inte det faktum att juridiska kategoriseringar som “flykting” och “migrant” utgör grunden för att få tillgång till basala rättigheter. Effektiviteten av en reform som erkänner klimatrelaterad flykt som skyddsgrund förutsätter dock att det rättighetsbärande begreppet revideras och utvecklas efter de behov som finns, för att undvika framtida juridiska dödlägen likt den nuvarande.⁴⁶

4.2. Begreppets geografiska avgränsning

Åsikterna om begreppet klimatflyktingar ska anses omfatta internflykt eller internationell flykt går isär inom doktrinen. De som anser att begreppet endast bör omfatta internationell flykt avgränsar

⁴³ Gemenne, Françoise. “The refugees of the Anthropocene”. I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. s. 396.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Behrman, Simon och Avidan, Kent. *Facilitating the resettlement and rights of climate refugees*. s. 43.

⁴⁶ Ibid. s. 44.

begreppet till att omfatta de som behöver korsa en internationell landsgräns på grund av att klimatförändringarna på ett direkt eller indirekt sätt har gjort, eller kommer att göra, deras hemvist obeboelig. Avgränsningen motiveras med att de som är internflyktingar redan omfattas av befintliga folkrättsliga bestämmelser samt soft law- bestämmelserna i *UNCHR Guiding principles on Internal displacement* (The Guiding Principles), särskilt princip. 1 och princip. 6.⁴⁷⁴⁸ Att tonvikten ligger på internationella klimatflyktingar kan även förklaras med att internationella klimatflyktingar är särskilt utsatta på grund av att de inte omfattas av flyktingkonventionen. Dessutom löper de större risk för att bli felbehandlade i en stat som inte delar deras nationalitet.⁴⁹ Internationella flyktingar anses dessutom utgöra en större utmaning för internationella samordnande organ, jämfört med internflyktingar som generellt sett är medborgare i hemlandet och därmed hamnar under hemlandets jurisdiktion.⁵⁰ Ytterligare en anledning som bidragit till ett särskilt fokus på internationella klimatflyktingar är att det finns ett större intresse av att reglera tvångsmigration från ett utvecklingsland till ett industriland. Det globala politiska intresset riktas i första hand mot de händelser som är rymt inom den utvecklade världens intressesfär på grund av ekonomiska och sociala skäl, en avgränsning som även reflekteras inom doktrinen.⁵¹

Att begreppet klimatflykting endast skulle omfatta internationella klimatflyktingar har kritiserats. Enligt International Organisation for Migration (IOM) är en majoritet av alla flyktingar internflyktingar⁵². Gällande gruppen klimatflyktingar finns det förväntningar på att liknande fördelning kommer att ske; merparten av klimatflyktingarna kommer migrera i sina hemländer och räknas som internflyktingar och en minoritet kommer att migrera över landsgränserna.⁵³ Enligt en rapport från Världsbanken kommer fler än 140 miljoner i områdena södra Asien, Sydamerika och

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ UNHCR, *Guiding Principles on Internal Displacement*, 22 juli 1998. princip 1 och princip 6.

⁴⁹ Mayer, Benoit. "Who are climate refugees?". I Behrman, S. och Avidan, K. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* s. 90.

⁵⁰ Koser, Khalid. "Climate change and internal displacement: challenges to the normative framework". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. s. 289.

⁵¹ Ibid. s. 290.

⁵² International Organisation for Migration (IOM). *Global report on internal displacement 2020*. Internal displacement monitoring centre och Norwegian refugee council, april 2020. <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2020-IDMC-GRID.pdf>. [Hämtad 2021.04-26].

⁵³ Koser, Khalid. "Climate change and internal displacement: challenges to the normative framework". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. s. 289.

Subsahariska Afrika drivas på internflykt på grund av klimatförändringarna.⁵⁴ De argument som lyfts för att en avgränsning av begreppet klimatflykting endast ska omfatta internationella flyktingar baseras till stora delar på att internflyktingar redan är skyddade av soft law- bestämmelser som exempelvis The Guiding Principles. Denna avgränsning har blivit kritiserad med hänvisning till att det juridiska skyddet i soft law- bestämmelser är inadekvat på grund av deras icke-bindande natur. Skillnaden mellan artiklarna i The Guiding Principles och artiklarna i flyktingkonventionen är att den senare innehåller juridiska definitioner som är bindande för de stater som har ratificerat konventionen, jämfört med The Guiding Principles som är ett vägledande dokument och därmed inte bindande.⁵⁵

⁵⁴ Groundswell och Världsbanken. *Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration*. 2018-03-19. World Bank Group, Washington DC. <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2018/03/19/groundswell---preparing-for-internal-climate-migration> [Hämtad 2021-04-30].

⁵⁵ Koser, Khalid. "Climate change and internal displacement: challenges to the normative framework". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. s. 292-293.

5. Gränsdragningen vid begreppet klimatflykting; exempel från Bangladesh

Bangladesh är ett av de mest tätbefolkade och fattigaste länderna i världen.⁵⁶ Landet består till största del av lågland med ett tropiskt monsunklimat och är därför särskilt utsatt för översvämningar och cykloner. Många av invånarna bor i anslutning till eller i kustnära områden. En stigande havsnivå i kombination med återkommande översvämningar utgör ett hot mot landets matproduktion, tillgången till rent vatten och tillgången till odlingsbar mark.⁵⁷ Det förutspås att Bangladesh kommer ha fler än 13 miljoner (interna) klimatflyktingar 2050.⁵⁸ Landets geografi gör att invånarna historiskt sett är vana vid att anpassa sitt leverne på grund av återkommande miljöförändringar. De har länge behövt migrera för att undfly svåra väder- och klimatförhållanden⁵⁹, samtidigt som de har kunnat utnyttjat regelbundna översvämningar för jordbruket⁶⁰. Den ökade frekvensen av översvämningar, cykloner och andra naturkatastrofer har dock gjort läget svårare för invånarna då översvämningarna inte längre är förutsägbara, samtidigt som det blivit svårare att utnyttja höga vattenflöden till jordbruket.⁶¹

Effekterna av naturkatastroferna förstärker redan existerande politiska, sociala och ekonomiska svårigheter i landet. Samtliga av dessa svårigheter är drivande krafter bakom migration, och som det konstaterats innan finns det svårigheter med att urskilja om någon av dessa svårigheter har större betydelse än en annan. När cyklonen Aila drog över Bangladeshs kust 2009 var över 100.000 personer tvungna att lämna sina hem. Om Aila var ett resultat av klimatförändringarna eller inte tvistas det om. Även om det hade varit möjligt att kvantifiera i vilken utsträckning klimatförändringarna hade för inverkan på cyklonen så återstår frågan hur intressant det är ur

⁵⁶ Globalis. *Bangladesh*. Svenska FN-förbundet, Stockholm. 2021-02-19. <https://www.globalis.se/Laender/bangladesh>. [Hämtad 2021-05-05].

⁵⁷ McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law", s. 161.

⁵⁸ Groundswell och Världsbanken. *Groundswell- Preparing for internal climate migration*. s. 144. 2018. Världsbanken, Washington DC.

⁵⁹ Environmental justice foundation. *Climate displacement in Bangladesh*. London. <https://ejfoundation.org/reports/climate-displacement-in-bangladesh>. [Hämtad 2020-05-05].

⁶⁰ McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law", s. 164.

⁶¹ Ibid.

beslutsfattarnas perspektiv att reda ut detta, eftersom verkningarna av klimatförändringarna redan är kända och kännbara.⁶²

Ytterligare en försvårande omständighet vid användandet av begreppet klimatflyktingar är människans exploatering av miljön. Aktiviteter som illegal skogsavverkning, odling och lerutgrävning gör att miljön blir mindre motståndskraftig mot det tropiska klimat som normalt sett råder i Bangladesh. En bangladeshisk miljöadvokat förklarade det som att när cyklonen Aila drog över landet rämnade fördämningarna. Cyklonen kan ha varit ett resultat av klimatförändringarna, eller inte, men oavsett vad svaret på den frågan är så beror folkets flykt undan vattenmassorna på att fördämningarna brast, snarare än cyklonens ankomst. På grund av att det finns många faktorer som behöver beaktas vid utformandet av förebyggande och reaktiva lösningar på klimatkatastrofer likt cyklonen Aila så kan det ur ett politiskt perspektiv bli både godtyckligt och icke genomförbart att skilja på klimatflyktingar och andra typer av flyktingar.⁶³

Merparten av de bangladeshiska tvångsmigranterna som flyr på grund av klimatrelaterade händelser förväntas bli internflyktingar. En tänkbar lösning som kan hjälpa styrande, i Bangladesh såväl som andra länder, är att stärka det befintliga regelverk som omfattar internflykt och internflyktingar. UNCHR:s Guiding principles on Internal displacement är ett soft law- instrument som baseras på bindande regler inom internationell humanitär rätt, mänskliga rättigheter och internationell flyktingrätt. Instrumentet omfattar de som flyr på grund av humanitära skäl samt de som flyr från sina hem på grund av naturkatastrofer. Bland tjänstemän och beslutsfattare i Bangladesh fanns endast knapphändig kunskap om detta instrument, vilket även bekräftades av IOM Bangladesh.⁶⁴ För att Bangladesh ska kunna tillgodogöra sig ett skydd för dess befolkning behöver ett erkännande av fenomenet eller begreppet klimatflykting inte nödvändigtvis ske, då The Guiding Principles redan behandlar klimatrelaterad flykt genom att använda skrivelser av mer övergripande natur. Det ligger därför närmare till hands att införliva dokumentet i inhemsk rätt för att stärka befolkningens rättigheter, särskilt med tanke på att merparten av den klimatrelaterade flykten förväntas bli inhemsk.⁶⁵

⁶² Ibid. s. 165.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid. s. 176.

⁶⁵ Ibid.

Det råder konsensus om att katastrofer relaterade till klimatförändringar utgör en börda utöver bl.a. socio-ekonomiska aspekter som behöver beaktas vid enskilda beslut om migration. Ytterligare en fallstudie av situationen i Bangladesh understryker att det är viktigare att undersöka den adderade bördan som höga vattennivåer skulle innebära, än att utröna om de som drabbas kan anses vara klimatflyktingar.⁶⁶ Invånarna i särskilt utsatta områden i Bangladesh har historiskt sett en vana av att på kort sikt migrera för att undkomma extremt höga vattenflöden. Förflyttningar som varar en längre period beror dock till största del på cykliska perioder av fattigdom och svält och avsaknad av socialt skyddsnät snarare än klimatrelaterade katastrofer.⁶⁷

⁶⁶ Findlay, Allan och Geddes, Alistair. "Critical views on the relationship between climate change and migration: some insights from the experience of Bangladesh". I I Piguet, Étienne, Pécout, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. s. 150.

⁶⁷ Ibid. s. 155.

6. Analys

Från de doktrinära källor som undersökts kan slutsatsen dras att begreppet klimatflykting är vida omtvistat, både vad gäller definitionen av begreppet och om begreppet har en plats i folkrätten. Syftet med att definiera och etablera begreppet klimatflyktingar är att möjliggöra för de som drabbas av klimatrelaterade katastrofer att få åtkomst till de rättigheter som andra typer av flyktingar besitter via folkrättsliga bestämmelser som flyktingkonventionen. Flyktingkonventionen är ett exempel på hur en definition används som plattform för att möjliggöra att flyktingar får åtkomst till rättigheter. Att utvidga flyktingdefinitionen till att även omfatta klimatflyktingar kan tyckas vara lämpligt då flyktingdefinitionen har utökats tidigare, till exempel då tilläggsprotokollet från 1967 antogs.⁶⁸ Ett problem med en sådan utvidgning är att rättsläget gällande begreppet klimatflykting för närvarande fortfarande är mycket osäkert. Det råder oenighet om en definition kommer bistå folkrätten med ett tillfredsställande skydd för denna grupp av tvångsmigranter samtidigt som åsikterna går isär gällande frågan om det överhuvudtaget går att kategorisera någon som klimatflykting.

Förslagen att utöka flyktingkonventionen till att även klimatrelaterad tvångsmigration har blivit kritiserat eftersom begreppet klimatflyktingar inte uppfyller de krav som ställs rörande flyktingdefinitionen. Ytterligare en nackdel med att introducera begreppet klimatflykting i flyktingkonventionen är att flera länder som förväntas bli, eller redan är, hårt drabbade av klimatförändringarna inte har ratificerat flyktingkonventionen.⁶⁹ På grund av det som nyss nämnts och att begreppet klimatflykting inte uppfyller kraven i flyktingkonventionen blir det vanskligt att motivera en utvidgning av flyktingkonventionen.

Svårigheterna med att definiera begreppet klimatflykting är ett av de främsta argumenten mot att etablera begreppet i folkrätten. Tvångsmigration är multi-kausalt vilket gör att begreppet klimatflykting kan bli svårt att tillämpa. Det begreppet klimatflyktingar misslyckas med att fånga är att klimatförändringarna snarare är förstärkande faktor som försvårar redan existerande problem som t.ex. fattigdom, svält och tillgång till rent vatten. För att begreppet ska vara effektivt i den

⁶⁸ UNHCR. *FN:s flyktingkonvention*. 2001. UNCHR, Stockholm. <https://sverigeforunhcr.se/flykting/fns-flyktingkonvention>. [Hämtad 2020-05-20].

⁶⁹ Gemenne, Françoise. "The refugees of the Anthropocene". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. s. 396.

mening att den utgör en ny grund för vilka klimatflyktingar kan tillförsäkra sig grundläggande rättigheter så behöver begreppet även inkludera den multi-kausala dimensionen av tvångsmigration.

Ett instrument av detta slag existerar redan inom folkrätten i form av The Guiding Principles. The Guiding Principles är ett vägledande dokument som behandlar internflykt på grund av humanitära skäl samt katastrofer och har i jämförelse med flyktingkonventionen en mer extensiv tolkning av flyktingskap, då det inte finns något krav på välgrundad fruktan för att kunna räknas som internflykting. Dokumentet omfattar både tvångsmigration på grund av naturligt förekommande katastrofer och tvångsmigration på grund katastrofer som kan härledas till mänsklig inblandning⁷⁰. Merparten av de flyktingar som flyr undan klimatrelaterade händelser kommer att fly inom sina hemländer, och vid flykt över internationell landsgräns är det mer sannolikt att flykten sker till ett närliggande land än att flykten skulle ske till industrialiserade länder i Europa.⁷¹ Eftersom klimatrelaterad flykt till största del kommer att vara intern finns det goda skäl för folkrättsliga organ att bistå med att stärka utsatta länders skyddsnät för internflyktingar. Förslagsvis skulle detta ske genom att de folkrättsliga organen ser till att de länder som är särskilt utsatta för miljö- och klimatkatastrofer får stöd med att inkorporera The Guiding Principles i sin befintliga lagstiftning.

Fördelen med att använda The Guiding Principles är att dokumentet baseras på redan existerande regler och principer inom folkrätt som är vedertagna och kända för de flesta rättsutövare. I fallstudien från Bangladesh som framställdes ovan framkom det att myndigheterna som är ansvariga för flyktingfrågor inte är medvetna om att The Guiding Principles existerar, vilket har bekräftats av IOM. För att på ett effektivt sätt tillmötesgå de behov som klimatrelaterad tvångsmigration innebär bör Förenta Nationerna (FN) och underorgan som IOM i större grad samarbeta med statliga organ för att informera och på andra sätt bistå med den hjälp som krävs i syfte att inkorporera The Guiding Principles i nationell lagstiftning. På detta sätt undviks även problematiken kring begreppet klimatflyktingar då dokumentet inte befattar sig med begreppet samtidigt som det tar itu med de sociala aspekter som förknippas med klimatrelaterad flykt och tvångsmigration i allmänhet.

Ytterligare en fördel med The Guiding Principles är att dokumentet behandlar proaktiva åtgärder mot flykt, reaktiva åtgärder vid flykt och åtgärder vid flyktens efterdyningar. Principerna reglerar i

⁷⁰ UNHCR, *Guiding Principles on Internal Displacement*, 22 juli 1998. art. 2.

⁷¹ Goodfellow, Maya. "How helpful is the term 'climate refugee'?". *The Guardian*, 2020-08-31. <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/31/how-helpful-is-the-term-climate-refugee>. [Hämtad 2021-05-12].

likhet med artiklarna i flyktingkonventionen stater skyldigheter mot flyktingar i förhållande till de mänskliga rättigheterna, med skillnaden att The Guiding Principle använder en mer extensiv tolkning av begreppet flyktingar som även inkluderar klimat- och miljökatastrofer samt reglerar flyktingskapet i flera stadier. Dokumentet har därmed ett helhetsgrepp som flyktingkonventionen i stora delar saknar. Kritiken mot begreppet klimatflyktingar grundar sig till största del i att begreppet är endimensionellt och därför svårt att tillämpa i praktiken. The Guiding Principles går kritiken tillmötes på den punkten att principerna behandlar socio-ekonomiska aspekter av flykt som rätt till integration och utbildning⁷²⁷³, adekvat levnadsstandard⁷⁴ och skydd mot godtyckligt frångående av egendom.⁷⁵ Eftersom The Guiding Principles har ett helhetsgrepp om flyktingskap vore det mer önskvärt att arbeta för att enskilda länder inkorporerar dokumentet i sin lagstiftning än att introducera begreppet klimatflykting i befintliga konventioner som flyktingkonventionen.

En av nackdelarna med The Guiding Principles är att dokumentet endast omfattar mer akuta katastrofer och inte klimat- och miljökatastrofer som förväntas inträffa men utvecklas långsamt. Detta innebär i praktiken att människor som lever i låglandsområden inte kan tillförsäkra sig rättigheterna i dokumentet om de vill migrera innan havsnivån blir så hög att läget blir akut. Många prognoser för klimatförändringarna är framåtsyftande, ibland flera decennium framåt, vilket med nuvarande skrivelser i The Guiding Principles innebär att klimatet och miljön behöver utgöra ett allvarligt hot innan några rättigheter enligt The Guiding Principles åberopas. Att även inkludera förväntade katastrofer har å andra sidan sina nackdelar, då förväntade katastrofer är svåra att precisera tidsmässigt skulle lagstiftningen bli oöverskådlig om ett alltför stort tidspann skulle inkluderas i klimatrelaterad flykt. Ett alternativ vore att inkludera förväntade katastrofer i The Guiding Principles utan att specificera hur lång tid innan katastrofen någon kan förvänta sig omfattas av rättigheterna i dokumentet och istället överlåta beslutet om lämplig tidsgräns till de länder som antagit dokumentet i sin lagstiftning. På detta sätt omfattas människor som kan förväntas behöva fly från sina hem i framtiden, samtidigt som enskilda länder får möjlighet att anpassa tidspannet utefter landets resurser.

⁷² UNHCR, *Guiding Principles on Internal Displacement*, 22 juli 1998. Sektion V.

⁷³ Ibid. Princip 23.

⁷⁴ Ibid. Princip 18.

⁷⁵ Ibid. Princip 21.

En försvårande faktor i utformandet av ett juridiskt skydd för tvångsmigranter som flytt på grund av klimatrelaterade händelser är att prognoserna för denna grupp i stora delar är framåtsyftande, då verkningarna av klimatförändringarna inte har blivit fastställda. Detta leder till att diskussionerna kring begreppet klimatflykting samt ett eventuellt utökat juridiskt skydd delvis är hypotetiska, då många flyktingar ännu inte behövt tvångsmigrera. Osäkerheten kring prognosernas precision skapar ett mindre incitament att sätta in förebyggande åtgärder, särskilt eftersom sådana åtgärder är resurskrävande och klimatförändringarnas fulla effekter ännu inte är kännbara. De rapporter som tagits fram för klimatrelaterad tvångsmigration från Groundswell och IOM utgår från att de värst drabbade världsdelarna kommer att vara Sydamerika, Afrika och Asien. Det som är gemensamt för dessa världsdelar är att många av länderna är drabbade av utbredd fattigdom och inbördes politiska konflikter, samt att länderna sällan ingår i västvärldens intressesfär. Befolkningen är ofta lågutbildad och lever på mycket låga inkomster, vilket borde utgöra ett stort humanitärt incitament för folkrättsliga organ att agera. Det ekonomiska intresset för dessa länder att agera är dock i regel lågt. Detta utgör sannolikt ett hinder mot att instifta ett skydd för klimatflyktingar på folkrättslig nivå, då befolkningen från de drabbade länderna inte kan förväntas bidra till den västvärldens samhällsapparat i önskvärd utsträckning.

7. Slutsats

Begreppet klimatflykting är omtvistat inom doktrinen. Begreppets yttre gränser kan anses omfatta flyktingar som har flytt från sin hemvist över en internationell landsgräns eller inom landet på grund av orsaker som kan härledas till en klimat- eller miljökatastrof. Sådan flykt som anses ingå i begreppet klimatflykting omfattas inte av flyktingkonventionen, i vilken definitionen av flykting kräver att personen i fråga måste känna välgrundad fruktan för förföljelse. De som argumenterar för att klimatflykt ska erkännas som en flyktinggrund anser att en reglering på folkrättslig nivå är avgörande för att kunna tillgodose denna grupp med samma typ av rättigheter som exempelvis politiska flyktingar. De som argumenterar emot en sådan reglering anser begreppet klimatflykting inte fånga den multi-kausala aspekten av tvångsmigration. Kritikerna anser också att klimatkatastrofer utgör en ytterligare börda utöver existerande svårigheter som svält och fattigdom, snarare än en enskild anledning till flykt. Att försöka passa in begreppet klimatflykting i den nuvarande flyktingkonventionen skulle därför missgynna klimatflyktingarna, förutsatt att de medverkande faktorerna till flykten inte beaktas. Begreppet klimatflykting riskerar dessutom att skuldbelägga tvångsmigranterna istället för att rikta uppmärksamheten mot de aktörer som medverkar till klimatförändringarna.

Det råder delade meningar om vad begreppets innebörd är. Det har ansetts att begreppet endast bör omfatta flyktingar som korsat en internationell landsgräns eftersom det finns ett svagare juridiskt skydd för internationella flyktingar jämfört med internflyktingar. Gränsdragningen motiveras med att The Guiding Principles redan erbjuder en adekvat rättighetskatalog för internflyktingar som drabbats av en klimat- eller miljökatastrof. De som anser att även internflyktingar ska kunna räknas som klimatflyktingar på folkrättslig nivå anser att The Guiding Principles inte kommer ge ett adekvat juridiskt skydd för klimatflyktingar på grund av sin icke bindande natur. Majoriteten av klimatrelaterad flykt förväntas ske inom landsgränserna eller till närliggande länder, vilket borde vara skäl nog att även inkludera internflykt i begreppet klimatflyktingar.

I exemplet från Bangladesh understryks de svårigheter som kan förekomma när det gäller att urskilja orsaker bakom tvångsmigration. Faktorer som fattigdom, tillgång till rent vatten och minskad tillgång till odlingsbar mark har drivit invånarna på flykt inom landet i minst lika stor

utsträckning som de regelbundna katastrofer som drabbar landet. I debatten kring begreppet klimatflyktingar har det lyfts om det överhuvudtaget finns någon nytta med att särskilja klimatflyktingar från andra typer av flyktingar. Det påpekas att det snarare är av större vikt att lägga energi på förebyggande åtgärder som att bygga hållbara dammar och förebygga fattigdom och svält hos befolkningen, än att fokusera på hur flyktingar ska kategoriseras.

Stora delar av den klimatrelaterade tvångsmigrationen förväntas ske inom landsgränserna eller till närliggande länder. Detta talar för att folkrättsliga organ som FN i första hand ska verka för att länderna i sin interna lagstiftning stärker skyddet för dessa flyktingar och låta en eventuell folkrättslig reglering som inkluderar begreppet klimatflyktingar utvecklas efterhand. The Guiding Principles är ett verktyg som kan användas för att stärka skyddet för klimatrelaterad tvångsmigration, då dokumentet inkluderar tvångsmigranter som flytt inom landet på grund av klimat- eller miljökatastrofer. Trots att de doktrinära ståndpunkterna går isär rörande begreppet klimatflykting finns det goda möjligheter för folkrättsliga organ att stärka skyddet för klimatrelaterad flykt. Med hjälp av befintliga dokument kan detta göras utan att behöva ta ställning till huruvida begreppet klimatflykt ska erkännas och vad som i sådana fall ska anses ingå, åtminstone tillsvidare.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Atapattu Anopama, Sumudu. "A new category of refugees?". I Behrman, S. och Avidan, K. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* New York: Routledge, 2018.

Behrman, Simon och Avidan, Kent. *Facilitating the resettlement and rights of climate refugees*. New York: Routledge. 2018.

Burkett, Maxine. "Justice and climate migration- The importance of nomenclature in the discourse on twenty-century-mobility". I Behrman, Simon. och Avidan, Kent. *'Climate refugees' - Beyond the legal impasse?* New York: Routledge, 2018.

Cournil, Christel. "The inadequacy of international refugee law in response to environmental migration". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited. 2017.

Cournil, Christel. "The protection of 'environmental refugees' in international law". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press. 2011.

Findlay, Allan och Geddes, Alistair. "Critical views on the relationship between climate change and migration: some insights from the experience of Bangladesh". I I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*.

Gemenne, Françoise. "The refugees of the Anthropocene". I Mayer, Benoît och Crépeau, Francois. *Climate Change, Migration and the Law*.

Kleinman, Jan. "Rättsdogmatisk metod". I Nääv, Maria och Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur. 2018.

Koser, Khalid. "Climate change and internal displacement: challenges to the normative framework". I Piguet, Étienne, Pécoud, Antoine och De Guchteneire, Paul. *Migration and Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press. 2011.

Mayer, Benoit. "Who are climate refugees?". I Behrman, S. och Avidan, K. '*Climate refugees*'- *Beyond the legal impasse?* New York: Routledge, 2018.

McAdam, Jane. "Climate change, forced migration and international law". New York: Oxford University Press. 2012.

Elektroniska källor

Environmental justice foundation. *Climate displacement in Bangladesh*. London. <https://ejfoundation.org/reports/climate-displacement-in-bangladesh>. [Hämtad 2020-05-05].

Globalis. *Bangladesh*. Svenska FN-förbundet, Stockholm. 2021-02-19. <https://www.globalis.se/Laender/bangladesh>. [Hämtad 2021-05-05].

Goodfellow, Maya. "How helpful is the term 'climate refugee'". *The Guardian*, 2020-08-31. <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/31/how-helpful-is-the-term-climate-refugee>. [Hämtad 2021-05-12].

Groundswell och Världsbanken. *Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration*. World Bank Group. Washington D.C. 2018-03-19. <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2018/03/19/groundswell---preparing-for-internal-climate-migration> [Hämtad 2021-04-30].

International Organisation for Migration (IOM). *Global report on internal displacement 2020*. Internal displacement monitoring centre och Norwegian refugee council, april 2020. <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2020-IDMC-GRID.pdf>. [Hämtad 2021.04-26].

Naturskyddsföreningen. “Ändrat klimat driver människor på flykt”. *Naturskyddsföreningen*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/andrat-klimat-driver-manniskor-pa-flykt> [Hämtad 2021-04-13].

Olsen, Lena. “Rättsvetenskapliga perspektiv”. SvJT. 2004. s. 116. <https://svjt.se/svjt/2004/105>.
[Hämtad 2021-05-13].

Oxford Reference. “de lege lata”. Oxford University Press. <https://www-oxfordreference-com.ludwig.lub.lu.se/view/10.1093/oi/authority.20110803095708386> [Hämtad 2021-05-24].

Oxford Reference. “de lege ferenda”. Oxford University Press. <https://www-oxfordreference-com.ludwig.lub.lu.se/view/10.1093/oi/authority.20110803095708384>. [Hämtad 2021-05-24].

Rädda Barnen. “Så ser situationen ut för klimatflyktingar 2020”. *Rädda Barnen*.
https://www.raddabarnen.se/stod-oss/klimatkrisen/klimatflyktingar/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab2000b475fe4a346ff6e21348cb0447ddb2927739c04a2871a7a8c5d60ec0d8ae956808af7c468d143000c8414f8dd3a4a3dff436e9191aaf345551448ee2d198e61267d25f949b7a9aa7515449a74631eae5655f90634b1cd6a [Hämtad 2021-04-13].

UNHCR. *FN:s flyktingkonvention*. 2001. UNCHR, Stockholm. <https://sverigeforunhcr.se/flykting/fns-flyktingkonvention>. [Hämtad 2020-05-20].

UNHCR. *Global trends- Forced displacement in 2019*. Köpenhamn, 2020.
<https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> [Hämtad 2021-04-13].

Konventioner och folkrättsliga instrument

Convention relating to the Status of Refugees, signed at Geneva, in 28 July 1951, art. 1 A 2.

UNHCR. *Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning*. Stockholm: Norstedts juridik. 1996.

UNHCR, *Guiding Principles on Internal Displacement*, 22 juli 1998. art. 2.